

ILDEFONSO
FALKONES

Naslednici
ZEMLJE

I tom

Prevela
Gordana Mihajlović

■ Laguna ■

Naslov originala

Ildefonso Falcones

LOS HEREDEROS DE LA TIERRA

Copyright © 2016, Ildefonso Falcones de Sierra
Translated from the original edition of Penguin Random
House Grupo Editorial, Barcelona, 2016

Translation copyright © 2017 za srpsko izdanje, LAGUNA

Kupovinom knjige sa FSC oznakom pomažete razvoj projekta
odgovornog korišćenja šumskih resursa širom sveta.

NC-COC-016937, NC-CW-016937, FSC-C007782

© 1996 Forest Stewardship Council A.C.

Naslednici
ZEMLJE

PRVI DEO

Između mora i kopna

1

Barselona, 4. januar 1387. godine

More je besnelo; nebo – olovnosivo. Na plaži su radnici iz brodogradilišta, čamdžije, mornari i *bastaixos** napeto iščekivali; mnogi su trljali ruke ili pljeskali dlanom o dlan da ih zagreju, dok su se drugi trudili da se zaklone od studenog vetra. Vladao je gotovo opšti muk, i ljudi bi se zgedali pre nego što upru pogled u talase koji su snažno udarali. Veličanstvena kraljevska galija sa po trideset klupa za veslače sa svake strane bila je izložena ćudima nevremena. Prethodnih dana su *mestres d'aixa*** iz brodogradilišta, uz pomoć šegrta i mornara, skinuli svu opremu i pribor s lađe: kormila, naoružanje, jedra, jarbole, klupe, vesla... Čamdžije su odnele do obale sve što se moglo odvojiti od broda, a *bastaixos* su to pokupili i preneli u skladišta. Ostavljena su tri sidra, privezana za dno, i ona su sad povlačila *Santa Martu*, zamašan ali bespomoćan kostur koji su kršili talasi.

* Kat.: *bastaix* – amal, nosač, istovarivač u barselonskoj luci. (Prim. prev.)

** Kat.: *mestre d'aixa* – brodograditelj, zanimanje koje je podrazumevalo projektovanje, gradnju i popravku plovila od drveta. (Prim. prev.)

Ugo, dvanaestogodišnji momčić kestenjaste kose, a ruku i lica musavih koliko i košulja do kolena na njemu, upravio je pogled svojih pametnih očiju u galiju. Otkako je radio s Đenovljaninom u brodogradilištu, pomogao je da se popriličan broj sličnih brodova izvuče na suvo i porine u vodu, ali ovaj je bio veoma veliki a radnicima je pretila opasnost zbog nevremena. Nekolicina mornara će morati da se ukrca na *Santa Martu* da izvuku sidra a lađari će zatim morati da je doteгле do plaže, gde ju je čekao buljuk ljudi da je odvuče unutra u brodogradilište. Tamo će prespavati zimu. Bio je to mukotrpan, a pre svega krajnje naporan posao, čak i uz pomoć remenja i čekrka kojima su radnici vukli brod došlepan na pesak. Premda je Barselona bila pomorska sila na Sredozemnom moru uz Đenovu, Pizu i Veneciju, nije imala luku; nisu postojali zakloni i dokovi da olakšaju posao. Cela Barselona je bila otvorena plaža.

– *Anemmu*,* Ugo – naredio je Đenovljanin momčiću.

Ugo je pogledao brodograditelja.

– Ali... – pokušao je da se suprotstavi.

– Ne raspravljaj se – prekinuo ga je ovaj. – Upravitelj brodogradilišta – dodao je klimajući bradom ka nešto udaljenijoj grupi muškaraca – upravo se rukovao s glavešinom esnafa čamdžija. To znači da su postigli dogovor o novoj ceni koju će im kralj isplatiti na ime dodatne opasnosti od nevremena. Izvući ćemo je iz vode! *Anemmu* – opet je pozvao.

Ugo se sagnuo i dohvatio gvozdenu kuglu, spoјenu lancem s Đenovljaninovim desnim gležnjem, i ne bez napora, podigao je i priljubio uz stomak.

– Jesi li spreman? – raspitivao se Đenovljanin.

– Jesam.

– Glavni majstor nas očekuje.

Dečić je prrtio gvozdenu kuglu zbog koje *mestre d'aixa* nije mogao da se kreće. Koračao je za njim obalom mimoilazeći

* Ital.: Idemo, na đenovljanskom narečju. (Prim. prev.)

se s ljudima koji su se, čuvši za pogodbu, domunđavali, vikali, upirali rukom i opet nervozno uzvikivali, iščekujući da dobiju uputstva od glavnog majstora. Među svima njima najviše je bilo Đenovljana, takođe zarobljenih na moru i pomoću gvozdениh kugli sprečenih da se kreću, a kraj svakog od njih je hodao dečak noseći u rukama kuglu dok su oni bili na prinudnom radu u katalonskom brodogradilištu.

Domeniko Blazio, kako je glasilo ime Đenovljaninu koga je pratio Ugo, bio je jedan od najboljih brodograditelja u celom Sredozemlju, možda bolji i od glavnog majstora. Đenovljanin je uzeo Uga za šegrtu na molbu gospodara Arnaua Estanjola i Huana Navarca, pomoćnika upravitelja brodogradilišta, muškarca s trbušinom i ćelavom, okruglom glavom. Đenovljanin se isprva ophodio prema njemu donekle osorno, mada kad je obrađivao drvo kao da je zaboravljao svoj položaj zatvorenika, toliku je strast osećao prema gradnji brodova; međutim, otkako je kralj Pedro Svečani potpisao nesigurno primirje sa Republikom Đenovom, svi robijaši u brodogradilištu su očekivali da Đenova pusti katalonske zatvorenike pa da onda Katalonija pusti Đenovljane. Majstor se tada usrdno posvetio Ugu i počeo da ga upućuje u tajne jednog od najcenjenijih zanimanja uzduž i popreko Mediterana: brodogradnje.

Ugo je spustio kuglu na pesak, Đenovljaninu iza leđa, kad se ovaj pridružio ostalim glavešinama i brodograditeljima okupljenim oko glavnog majstora. Preleteo je pogledom preko plaže. Napetost je rasla: ljudi su jurcali tamo-amo pripremajući opremu, čuli su se povici, kako se bodre i tapšu po leđima u nastojanju da pobede vetar, hladnoću i tu slabašnu, magličastu svetlost, nadasve neobičnu u krajevima postojano obdarenim jarkim sunčevim sjajem. Iako se njegov posao sastojao od toga da nosi Đenovljaninovu gvozdenu kuglu, Ugo se osećao ponosno što je deo te grupe. Na rubu obale već su se bili okupili brojni posmatrači, kod onog pročelja brodogradilišta što je bilo okrenuto prema moru, pljeskali su i vikali. Momčić

pogleda mornare koji su nosili lopate da kopaju zemlju ispod galije; pa radnike što su pripremali čekrke, remenje i konopce; onda uposlenike kako postavljaju drvene stepenike po kojima je, prethodno premazanim mašću ili zastrtim travom, trebalo da se kreće lađa; zatim one koji su nosili motke; amale kako se spremaju da vuku...

Zaboravio je na Đenovljanina, ostavio kuglu i potrčao ka brojnoj grupi amala okupljenih na plaži. *Bastaixos* su ga lepo dočekali, šljepkajući ga po glavi i vratu od milja. „Gde si ostavio kuglu?“, upita jedan razbijajući napetost i ozbiljnost te bulumente. Znali su ga ili su pre znali za njega zbog privrženosti što ju je prema njemu gajio gospodar Arnau Estanjol, starac koji je stajao u samom središtu, delujući niži rastom pored snažnih glavešina esnafskog bratstva barselonskih nosača. Svi su znali ko je Arnau Estanjol; divili su se njegovoj prošlosti, a još su u životu bili neki koji su prepričavali koliko je mnogo učinio za esnaf i njegove članove. Ugo je ćutke stao tik uz gospodara Arnaua, kao da je njegov vlasništvo. Starac mu je samo razbarušio kosu ne gubeći nit razgovora. Razmatrali su kolika će opasnost pretiti lađarima kad budu izvlačili galiju, kao i kad bude nasukana daleko od obale pa bude trebalo stići do nje i vezati je. Mogla bi se prevrnuti. Talasi su bili ogromni a većina nosača nije umela da pliva.

- Ugo – začu se uzvik nadjačavajući galamu.
- Opet si ostavio majstora? – upita Arnau.
- Još ne mora da radi – pravdao se momčić.
- Idi kod njega.
- Ali...
- Idi.

Tegleći kuglu, Ugo je išao obalom za Đenovljaninom dok je ovaj izdavao naređenja levo i desno. Glavni majstor ga je poštovao, a i ljudstvo; niko nije dovodio u sumnju Domenikovo brodograditeljsko umeće. Pomama je izbila u času kad su čamdžije stigle do *Santa Marte*, dohvatile užad, izvukle

sidra i krenule da je tegle do obale. Vukla su je četiri čamca, po dva sa svakog boka. Neki su prestravljeno promatrali taj prizor; zabrinutost im se odražavala na napetim licima i zgrčenim šakama. Ostali, najveći deo, odabrali su da daju podršku i povici kojima su hrabрили sadrugove nadjačavali su se praveći neizdrživu halabuku.

– Ugo, ne zevaj okolo – opomenuo ga je Đenovljanin zbog kašnjenja, budući da se dečak zagledao tamo gde je rulja upravlila pogled: jedan čamac samo što nije potonuo a dvojica lađara su pala sa palube. Hoće li uspeti da se popnu?

– Majstore... – zavapio je ne mogući da odvoji pogled od čamdžija koji su se borili da spasu drugove dok se *Santa Marta* naginjala u stranu zahvaljujući manevrima četvrtog čamca.

Drhtao je. U tom prizoru je video onaj drugi za koji su im ispričali mornari što su bili s njegovim ocem kad je poginuo, pre dve godine, pošto su ga progutali talasi dok je brod plovio na Siciliju. Đenovljanin je shvatio šta je u pitanju; čuo je za taj slučaj, a i njegovu pažnju je zaokupila drama što se odigravala dalje od obale.

Jedan čamdžija se uspeo na čamac; drugi se očajnički borio s talasima. Neće biti zaboravljen. Barka koja je vukla s istog boka galije kao i prvi čamac ispustila je konopac i krenula tamo gde su ruke lađara koji je dozivao u pomoć nestale pod vodom. Ubrzo potom te ruke, džilitajući se, ukazale su se opet. Prisutni su gotovo u isti mah izbacili vazduh zadržan u plućima. Ali ruke su opet iščezle. Morske struje su odvlačile lađara u dubinu. Uto je prvi čamac takođe pustio konopac, a preostala dva sa suprotne strane isto su tako prišla, shvativši šta pokušavaju. Sve četiri barke su poletno veslale u pomoć svome drugu po taktu snage koja im je prenošena s obale: povicama, molitvama, ćutanjem.

Ugo je osetio da su mu šake majstora Đenovljanina stegle ramena. No nije se požalio na bol.

Pokušaj spasavanja se podudario s trenutkom kad je *Santa Marta*, ljuljajući se na talasima, uplovila u mali lukobran San

Damja. Neki su pogledali, tek na časak, ali su opet skrenuli pozornost na čamce. S jednog od njih se razabrao znak, i mada su ga poneki uzeli zdravo za gotovo i pali na kolena, većini se to nije učinilo dovoljno. A šta ako je neka greška? Još znakova, sad sa svih čamaca, nekoliko visoko podignutih ruku, stisnuta pesnica kao da žele da udare u nebo. Više nije bilo sumnje: vraćaju se. Veslali su ka jednoj plaži gde su se ljudi smejali, grlili i plakali.

Ugo je osetio majstorovo olakšanje, ali on sam je i dalje drhtao. Niko nije mogao ništa da učini za njegovog oca, uveravali su ih. U tom času ga je zamislio s rukama dignutim uvis kako doziva u pomoć isto kao maločas čamdžija, uronjen u talase.

Đenovljanin ga otpozadi srdačno potapša po licu.

– More može biti i zanosno i okrutno – došapnu mu. – Danas je možda upravo tvoj otac, iz morskih dubina, pomogao tom čoveku.

Za to vreme, *Santa Martu* su stalno iznova napadali valovi i lomili je o stene lukobrana.

– Tako biva kad se dozvoli plovidba van sezone od aprila do oktobra, kao što se činilo ranije – objasnio je Arnau Ugu.

Njih dvojica su se zaputili ka kvartu Ribera sutradan po brodolomu *Santa Marte*. Radnici brodogradilišta sakupljali su drvenu građu s galije koju je more nanosilo na obalu i trudili se da spasu šta se spasti može kod malog lukobrana San Damja. Đenovljanin nije mogao da radi tamo, s kuglom vezanom za stopalo, pa su i on i Ugo plandovali dobivši praznični dan koji će se spojiti sa sutrašnjim: Bogojavljenjem; ono je, uz to, padalo u nedelju.

– Sad su – nastavio je Arnau da objašnjava – galije bolje, imaju više klupa i više vesala, od boljeg su drveta i gvožđa, a izgradili su ih majstori koji su bolji znalci. Iskustvo nam je pomoglo da napredujemo u pomorstvu i poneki se usuđuju

da se odvaži i plove uprkos zimi. Zaboravili su da more ne prašta neobazrivima.

Vraćali su se u crkvu Santa Marija de la Mar da ostave u kutiju Tanjira za stidne siromahe, dobrotvorne ustanove pri toj crkvi, novac sakupljen prošnjom od vrata do vrata. Tanjir je imao dobre prihode; posedovao je vinograde, zgrade, radnje, cenze...* Pa ipak, gospodar Arnau je voleo da traži milostinju od ljudi, što je bila obaveza upravitelja Tanjira, i otkako je pritekao u pomoć Ugovoj porodici da bi u ime Santa Marije de la Mar ublažio nemaštinu u koju su zapali posle smrti glave porodice, momčić mu je pomagao u skupljanju priloga pomoću kojih će se naći u nevolji onima kojima je to potrebno. Ugo je znao ljude koji daju, a nikad nije viđao one što primaju.

– Zašto...? – zaustio je da pita. Arnau ga je srdačnim pokretom podstakao da nastavi. – Zašto čovek kao vi... traži milostinju?

Arnau se strpljivo osmehnuo pre nego što je odgovorio.

– Prošnja za siromahe je povlastica, Božja milost, i nije nikakva poruga i poniženje. Niko od građana kod kojih odlazimo ne bi dao ni žute banke osim ljudima kojima veruje. Upravitelji Tanjira Santa Marije de la Mar moraju biti najviđeniji Barse-lonci, i oni zbilja treba da prose za siromahe. Znaš šta? – Nije bilo potrebe da Ugo odgovori odrično; gospodar Arnau je produžio: – Upravitelji nemaju obavezu da polažu račun šta rade s novcem Tanjira, ne samo s onim što sakupe nego i sa svim ostalim. Nikome, čak ni arhiđakonu Santa Marije... Ni samom biskupu! A to poverenje treba da padne na pleća gradskih uglednika. Niko ne zna kom sam pojedincu ili porodici pomogao milosrđem samilosnih građana.

Ugo je obično išao s gospodarom Arnauom da traži milostinju dok mu ovaj nije izdejstvovao zaposlenje u brodogradilištu, uz Đenovljanina, da nauči da konstruiše brodove i da jednog

* Zakup, u principu utvrđen i trajan, koji se daje gospodaru zemlje za to dobro. (Prim. prev.)

dana postane *mestre d'aixa* – brodograditelj. Kad je počeo tamo da radi, bilo je prošlo neko vreme otkako je Arnau pronašao nameštenje i za njegovu mlađu sestru Arsendu, kao služavku jedne časne sestre iz samostana Žunkeres. Redovnica je pristala da oblači, hrani i vaspitava devojčicu, da načini od nje valjanu ženu i da joj po isteku deset godina isplati na ime miraza dvadeset libri* da bi sklopila brak; tako je pisalo u ugovoru potpisanom s redovnicom iz samostana Žunkeres.

Zanos s kojim je Ugo počeo da radi u brodogradilištu i postao deo opčinjavajućeg posla brodogradnje, mada je njegov jedini zadatak bio da nosi Đenovljaninovu kuglu, splasnio je zbog posledica koje je to donelo Antonini, njegovoj majci.

– Da živim tamo? Da spavam? – upitao je preplašeno kad mu je ispričala za novo zaposlenje. – Zašto ne mogu da radim i da se vraćam da spavam s vama ovde, kao uvek?

– Zato što ja više neću živeti ovde – objasni Antonina umilnim glasom, kao da jedino tako može da ga ubedi.

On odmahnu glavom.

– Ovo je naša kuća...

– Ne mogu da je plaćam, Ugo – preteče ga ona. – Mi siromašne udovice s decom smo ti kao beskorisne starice: nemamo nikakvu mogućnost u ovom gradu. Trebalo bi to da znaš.

– Ali gospodar Arnau...

Antonina ga opet prekinu:

– Gospodar Arnau mi je pronašao posao gde će mi dati odeću, krevet, hranu i možda nešto novca. Pošto ti je sestra u samostanu a ti u brodogradilištu, šta ću ja ovde sama?

– Ne! – uzviknu on privijajući se uz nju.

Kraljevsko brodogradilište Barselone nalazilo se sučelice mora. Sastojalo se od građevine s osam hala poduprtih stubovima i

* Kat.: *libra*. Stari aragonski novac. (Prim. prev.)

s krovovima na dve vode, iza kojih je bilo dvorište, dovoljno prostrano da dozvoli gradnju velikih galija. Iza tog zdanja stajala je još jedna zgrada, i ona sa osam hala, i sve su bile visoke, sve prozračne, sve podesne za gradnju, popravku ili čuvanje katalonskih brodova. Vrhunac tog velikog poduhvata, započetog još u doba kralja Đaumea, a kasnije pod pokroviteljstvom Pedra III Svečanog, bila su četiri tornja, po jedan na svakom uglu kompleksa.

Pored hala, tornjeva i splavova s vodom za vlaženje drveta bili su smešteni magacini u kojima su stajale sve potrepštine i oprema za galije: daske i alatke; vesla; oružje: samostreli, strele, koplja, kose, kulevrini,* sekirice, vrčevi sa živim krečom da se zaslepi neprijatelj u trenutku kad se popne na palubu broda kao i ćupovi sa sapunom da se njegovi mornari okliznu, ili s katranom, da se zapali suparničko brodovlje; pavezni, duguljasti štitovi podizani celom dužinom bokova galije da zaštite veslače kad otpočne bitka; kože da se njima zastre kostur broda da ga neprijatelj ne zapali; jedra; barjaci i klinovi, lanci, sidra, jarboli, fenjeri, kao i nebrojeno mnogo pribora i pomagala.

Brodogradilište se nalazilo na jednom kraju Barselone, suprotno od crkve Santa Marija de la Mar, nadomak samostana Framenors, ali ako su fratre štitili drevni gradski bedemi, brodogradilište je čekalo da ga okruže zidine koje je Pedro III bio naredio da se izgrade i da ga uzmu pod svoje okrilje. Ipak, to još nije bilo izgledno, kao što nije bilo ni novca neophodnog za nastavak radova da se opaše nova četvrt Raval.

Antonina nije pošla s njim.

– Odrastao si muškarac, sine. Seti se oca.

Pozdravila se s njim pretvarajući se da je odlučna, uspravnog držanja, na dva koraka rastojanja uprkos onom što joj duša želi, moleći se nebesima da gospodar Arnau ubrzo odvede njenog dečaka da bi potajno oplakala svoje jade.

* Vrsta malog topa. ((Prim. prev.))

Arnau je razumeo šta se zbiva s njom i ovlaš pogurao Uga s leđa.

– Viđaćeš se s njom i dalje – tešio ga je dok je momčić koračao osvrćući se.

Za svega nekoliko dana Ugo se navikao na novo okruženje i otrčao u grad da vidi majku. Gospodar Arnau mu je objasnio da radi kao služavka u kući nekog rukavičara, u Ulici Kanals, kod Rek Komtala, iza Santa Marije.

– Ako ti je to sin, a ti onda idi s njim – odvrati prostački rukavičareva žena saslušavši Antoninino bojažljivo izvinjenje kad ih je zatekla kod vrata, zagrljene. – Ionako nisi ni od kakve vajde; razumeš se jedino u ribu i u slabo šta drugo. Nikad nisi radila u bogataškoj kući. A ti...! – uzviknu upirući rukom u Uga. – Marš odavde!

Pažljivo je sačekala da vidi šta će se dogoditi. Ugo poslušao opazivši neobičan majčin pogled upućen njemu i okrenu joj leđa pogružen zbog tuge i nemoći što su izbijale iz očiju iz kojih su donedavno uvek vrcale radost i nada. Antonina je uočila da joj se sin odmakao nekoliko koraka, ipak nedovoljno jer je briznuo u plač čuvši grdnju što se razlegla sokakom iako su vrata na kući bila zatvorena.

Nastavio je da dolazi u Ulicu Kanals u nadi da će videti majku. Narednog puta se zaustavio nedaleko od kuće, nemajući gde da se sakrije među zbijenim zgradama u sokaku. „Šta ti tu tražiš, balavče?“, vrisnula je na njega neka žena s prozora na prvom spratu. „Jesi li namerio da nešto ukradeš? Gubi se!“ Pri pomisli da će vika privući rukavičarevu ženu i da će mu ona opet izgrditi majku, ubrzao je korak i napustio to mesto.

Otad je samo prolazio Ulicom Kanals, kao da ide ili se vraća na neko drugo mesto, zastajkujući što je duže mogao preko puta fasade rukavičareve kuće i pevušeci pesmicu koju je njegov otac uvek zviždukao. Ali nije je video ni u jednoj od tih prilika.

A nakon što bi ostavio Ulicu Kanals i našao utehu u pomisli da će je videti u nedelju, na misi, Ugo bi se zaputio u kvart

Ribera da potraži gospodara Arnaua, ili u crkvi Santa Marija ili kod njegove kuće, uglavljene među drugima u kojima su živeli pomorci, ili možda u kancelariji, gde je odlazio sve ređe i čije je upravljanje prepuštao svojim kalfama. Ako ga ne bi našao tamo, tražio ga je po ulicama. Najčešće bi ga našao. Ljudi iz Ribere su dobro znali Arnaua Estanjola i većina ga je uvažavala. Trebalo je samo da pita za njega, u pekari u Ulici Amble ili u mesari u Ulici Mar, u nekoj od dve ribarnice ili u prodavnici sira.

U tom razdoblju je saznao da gospodar Arnau ima ženu po imenu Mar. „Nosačeva ćerka“, ponosno je izjavio starac. Saznao je i da ima sina Bernata, nešto starijeg od njega.

– Imaš dvanaest godina? – ponovio je Arnau kad mu je Ugo opet rekao koliko je star. – Bernat je napunio šesnaest. Sad je u konzulatu u Aleksandriji, uči trgovinu i moreplovstvo. Verujem da će se uskoro vratiti kući. Meni više nije do bavljenja nikakvim poslom. Omatorio sam!

– Nemojte tako...

– Ne raspravljaj se – prekinu ga Arnau.

Ugo začuta i klimnu glavom dok se starac oslanjao na njega, i nastavili su put. Voleo je kad se gospodar Arnau oslanja na njega. Osećao se važno dok su se prolaznici javljali s poštovanjem, i čak mu je bilo zabavno da uzvraća pozdrave, ponekad tako preterano da je malo falilo da se spotakne koliko se klanjao.

– Ni pred kim se ne treba saginjati tako nisko – posavetova ga jednog dana Arnau.

Ugo nije odgovorio. Arnau je sačekao: znao je da će odvratiti nešto; poznavao ga je.

– Lako je vama da se ne saginjete pošto ste uvaženi građanin – objasni momčić – a ja...

– Nemoj pogrešiti – ispravi ga Arnau. – Možda je razlog što sam postao uvaženi građanin upravo taj što se nikad nisam saginjao ni pred kim.

Ugo tada nije odgovorio, mada ni Arnau više nije pazio šta će dečak reći: prisećao se dana kad se batrgao na kolenima kroz

salon Puigovih dok nije poljubio Margaridina stopala. Puigovi, rođaci Estanjolvih, obogatili su se i uzoholili, i ponizili su Arnaua i Bernata, Arnauovog oca, koji je njihovom krivicom obešen kao najobičniji razbojnik na Trgu Blat. Margarida ga je mrzela iz dna duše. Iako je od tada proteklo mnogo vremena, pretrnuo je setivši se nje. Od onomad nije čuo ništa više o njima.

Tog dana u januaru 1387. godine, dok su se primicali crkvi Santa Marija de la Mar, Ugo se setio šta ga je posavetovao Arnau videvši kako im se previše ponizno javlja neki čovek niskog roda, možda mornar. Osmehnuo se. „Ne smeš da se saginješ ni pred kim.“ Mnogo je pljuski i udaraca nogom zaradio zato što se pridržavao tog saveta! Ali gospodar Arnau je bio u pravu: posle svake tuče, momci iz brodogradilišta su ga više uvažavali, i onda kad bi ga izdevetali, što mu se najčešće događalo kad bi se potukao sa starijima.

Prolazili su čistinom Pla d'en Ljulj iza Trga Born i crkve Santa Marija de la Mar kad u daljini zazvoniše zvona. Arnau stade, kao i mnogi drugi građani: ta zvona nisu sazivala na okupljanje.

– Zvone za mrtve – tiho izusti starac žmireći. – Kralj Pedro je umro.

Još nije izgovorio te reči do kraja kad su zvona na Santa Mariji zabrujala zaglušujuće glasno. Za njima su se oglasila ona na crkvi San Žust i Pastor, i na samostanima Santa Klara i Framenors... Za nekoliko časaka sva zvona u Barseloni i njenoj okolini zvonila su za mrtve.

– Kralj...! – uzvici po ulicama potvrđivali su Arnauovu tvrdnju. – Kralj je umro!

Ugo je opazio nespokoj na licu gospodara Arnaua; pogled njegovih umornih i vodenastih očiju kao da se gubio u nekoj tački na ulazu na Trg Born. Ali loše je protumačio tu utućenost.

– Jeste li uvažavali kralja Pedra?

Arnau u odgovor iskrivi usta i odmahnu glavom. „Oženio me je zmijom otrovnicom, svojom šticevicom, najgorom rđom od žene“, mogao je da odgovori.

– A njegovog sina? – začu novo pitanje.

– Kraljevića Žuana? – upita obraćajući pažnju šta Ugo priča.

„On je skrivio smrt jednog od najboljih ljudi na ovome svetu“, voleo bi da je mogao da odgovori. Sećanje na Hazdaija kako gori na lomači u magnovenju mu je nanelo bol: taj čovek mu je spasao život nakon što je on spasao život njegovoj deci, taj Jevrejin ga je prihvatio i načinio bogatim. Prošle su tolike godine...!

– Loš je čovek – odvрати umesto toga.

„Neko ko je zahtevao trojicu krivaca“, dodao je za sebe, „trojicu uzornih muškaraca koji su se žrtvovali za svoje najdraže i za svoju zajednicu.“

Uzdahnuo je i snažno se oslonio na Uga.

– Hajdemo natrag kući – zatraži u strci izazvanoj jekom zvona, dok su ljudi vikali i jurcali levo-desno. – Strah me je da će narednih dana, možda nedelja, Barselonu sustići teška vremena.

– Zašto? – upita Ugo, osećajući kako mu starac visi na ruci kao teret. Ispravi leđa iščekujući odgovor, ali on nije usledio. – Zašto kažete da će nas sustići teška vremena? – upita nanovo kad su odmakli nekoliko koraka.

– Pre više dana kraljica Sibila je pobegla iz dvorca s rodbinom i svojom svitom – objasni Arnau – čim je postala sigurna da će joj suprug umreti...

– Napustila je kralja? – začudi se Ugo.

– Ne prekidaj me – ukori ga Arnau. – Pobegla je jer se boji osвете kraljevića... Novog kralja Žuana – ispravi se. – Kraljica nikad nije ni najmanje cenila posinka, a on je uvek krivio nju za sve rdavo što ga je snalazilo, od udaljavanja pa do neprijateljstva s ocem. On mu je prošle godine oduzeo titulu i počasti koje pripadaju namesniku kraljevstva, što je poniženje za prestolonaslednika. Biće osвете, sigurno, neće proći bez odmazde – predskazao je.

Sutradan po smrti Pedra III, vernici su bili u žalosti, crkva je bila u žalosti; sveopšti jad i tuga. Ugo je prisustvovao nedeljnom

bogoslužnju s majkom, u jedinim slobodnim trenucima što ih je rukavičar iz Ulice Kanals davao Antonini. Spazio je gospodara Arnaua u mnoštvu, stajao je, poguren ali je stajao, kao oni, kao ljudi niskog roda. Pogledao je ka Bogorodici. Gospodar Arnau je govorio da se ona osmehuje. On to nije video, ali starac je uporno tvrdio da je tako, i vraćali su se u crkvu u različita vremena da se mole i da je gledaju.

Ugu se Bogorodica od Mora nikad nije osmehivala, ali on zbog toga nije prestajao da joj se moli i da traži, kao tog dana, da se zauzme za njegovu majku, da napusti rukavičara, da bude srećna, da se opet smeje i da ga voli kao nekad; da žive zajedno, i Arsenda sa njima. Molio se za oca, i molio se za zdravlje gospodara Arnaua i za oslobođenje Đenovljanina. „Oslobođenje...“, pokolebao se. „Ako ga oslobode, otići će u Đenovu i neće me naučiti da postanem *mestre d'aixa*“, rekao je sebi osećajući i protiv svoje volje grižu savesti. „Da. Gospo, zauzmi se kod Svevišnjeg za njegovo oslobođenje“, popustio je na koncu.

Kad se završio dugački obred, Ugo i Antonina nisu proveli kratko vreme što ga je ona imala da čavrljaju i da iskazuju miloštu jedno drugome, kao svake nedelje, nego su slušali govorkanja. Na trgu kod Santa Marije, gde se uzdizala prekrasna fasada crkve s izrazom počasti izlivenim u bronzi nosačima koji su pomogli u njenoj izgradnji, Ugo je ugledao gospodara Arnaua, ali nije uspeo da mu priđe: opkolili su ga ljudi gladni vesti, kao i sve gradske uglednike koji su, umesto da odu u katedralu, došli u Santa Mariju i našli se u središtu pažnje svih parohijana.

On i majka i još mnogo što su slušali doznali su da se kraljica Sibila sklonila u zamak San Marti Saroka, dva dana puta od Barselone, i da pregovara da se preda sa celom svojom pratnjom infantu Martinu, bratu kralja Žuana. Doznali su i da je novi kralj u Đironi, veoma bolestan, iako su kružile glasine da je krenuo na put do Barselone čim je dobio vest o očevoj smrti. Ljudi su pričali i nagađali. Ugo se trudio da čuje sve.

– Sine – pozva ga Antonina – moram da...

Još nije izgovorila rečenicu do kraja a Ugo je prestao da osluškuje glasine i obisnuo se o nju zaranjajući glavu između njenih grudi.

– Moram da idem – ponovila je izbegavajući poglede nekih muškaraca, više pohotne nego krotke.

Mnogo je sveta iz Ribere znalo kakva situacija je snašla Antoninu kad joj je muž preminuo, ali malo njih je zapažalo njene podočnjake, bore što su počele da joj brazdaju lice ili pocrveneće šake; i dalje je bila lepa, neizmerno putena žena.

Nežno se izvukla iz sinovljevog zagrljaja, čučnula pred njega i blago položila ruke na njegove obraze.

– Vidimo se u sledeću nedelju. Nemoj plakati – pokušala je da ga obodri videvši da mu donja usna podrhtava a brada se trza. – Budi snažan i zapni na poslu.

Ugo je nekoliko časaka zadržao pogled na svetini u koju se njegova mati utopila dok nije nestala, kao da će je svakog trenu opet ugledati. Naposletku je skupio usne i opet se zagledao tamo gde se nalazio gospodar Arnau, okružen ljudima. Primećio je da mu je knedla zastala u grlu i da mu na oči naviru suze, pa je odlučio da ode. „Videću ga sutra“, pomislio je.

No nije ispalo tako. Kad god bi uspeo da se izmigolji Đenovljaninovima podukama i gvozdenoj kugli i pohitao da potraži gospodara Arnaua, nije ga pronašao.

– Nije tu, momče – uveravala ga je Žuana, služavka.

Niko nije znao da mu kaže gde je.

– Nalazi se u Savetu stotine* – potvrdila mu je kroz nekoliko dana Mar, koju je služavka obavestila da je stigao Ugo – s gradskim uglednicima i savetnicima – razjasnila je.

– Hvala, gospođo – jedva je prozborio usplahireno. – Kad se vrati...

* *Consell de Cent* – upravna institucija u Barseloni, od 13. do 18. veka. Naziv je dobila po tome što je članova saveta bilo stotinu. (Prim. prev.)

– Ne brini. Zna da si dolazio. Kazali smo mu. Zatražio je da te zamolim za izvinjenje. Veoma te ceni, Ugo, ali ovo su teška vremena – pokušala je da se opravda ponavljajući Arnauove reči.

Ugo je bio svestan da su uistinu došla veoma teška vremena za Barselonu i za Kataloniju. Slušao je to u brodogradilištu, gde su radovi odmicali sve sporije, kad bi nasumično uhvatio opaske majstora i kalfi.

– Stigao je u Barselonu – objavio je jednog dana neki testeraš, misleći na kralja Žuana.

– Pa on je teško bolestan! – uzviknu neko drugi.

– Priča se da je kraljica Sibila bacila čini na njega. Da je zbog toga teško bolestan.

– Kraljica je uhapšena.

– I njena svita, kao i bivši savetnici kralja Pedra. Svi su uhapšeni.

– Stavljaju ih na muke – začu se s mesta gde su radnici na žeravici uglja vlažili drvene daske vodenom parom da bi ih iskrivili.

– To nije moguće! – uskliknu neko. – To je zabranjeno zakonom. Najpre će morati da im sude.

Pa ipak, bilo je tačno, potvrdilo je više majstora kroz nekoliko dana: kralj Žuan i njegovi ministri su izdali naređenje da uhapšenici budu mučeni uprkos protivljenju sudija i gradskih savetnika. Nisu se čule primedbe. Testere, sekire i čekići su opet odzvanjali u ogromnim halama brodogradilišta, ali nije to više bio onaj živahan orkestar na koji su svi navikli.

– Ne bismo smeli to da dozvolimo! – prodera se neko razbijajući tišinu.

Ugo je snažno dograbio Đenovljaninovu kuglu, stežući šake oko nje, kao da se takvim ponašanjem pridružuje zakazanoj borbi.

– Kralj treba da poštuje zakone! – čulo se da govori neko na drugom kraju.

Ali niko se nije osmelio da išta učini.

Kraljica Sibila je mučena sve dok se nije predala i zastrašena ustupila kralju Žuanu svu zemlju, zamkove i dobra koji su joj pripadali. Monarh je oprostio očevoj ženi, i njenom bratu, Bernardu de Fortji, kao i grofu od Paljarsa, ali je naložio da se nastave suđenja ostalim uhapšenima.

I kao da želi da još više utera strah u kosti gradskim uglednicima, savetnicima, sudijama i građanstvu, naredio je takođe da Berengeru de Abelji, ministru njegovog oca kralja Pedra, bude javno odrubljena glava, kao i Bartolomeu de Limesu, vitez u koji je pobegao s kraljicom.

Barselona i dalje nije pružala otpor kraljevoj volji. Ceo grad je obuzeo kukavičluk, kao što je Ugo primetio na Pla de Palau, velikoj zaravni između obale, zgrade tržnice i arkada Furmen, gde je more hučalo nadjačavajući mirenje s neizbežnim stotina Barselonaca pristiglih da prisustvuju odrubljivanju glave dvojice muškaraca čiji je jedini zločin bio taj što su pokazali da su odani svom vladaru. Momčić je potražio Arnaua među ljudima okupljenim oko stratišta, običnog, nešto izdignutog drvenog podijuma, opkoljenog vojnicima kralja Žuana, na kome se isticao panj. Nije ga raspoznao, iako je znao da je tu. Ali zato je ugledao gradske savetnike, ozbiljne, odevene u crno, kao i članove Saveta stotine i glavešine cehovskih bratstava, i sveštenike, parohe i crkvene velikodostojnike... Mnogi su ćutali. Ostali su se sašaptavali, žamorili, a najveći broj je odvrćao pogled od drugih, kao da su svesni da su krivi i da ih je strah da će im neko to prebaciti.

Ugo je prokrcio sebi put među okupljenima; to je bilo lako, za razliku od drugih prilika kad su se posmatrač i gurali da priđu osuđeniku, što bliže to bolje. Dolazak zatočenika nije praćen povcima i uvredama, kao obično. Iznebuha, momčić se obrete u prvom redu. Ljudi su uzmakli nekoliko koraka oko gubilišta dok se povorka pela ka njemu. Neka žena ga je uhvatila za ramena i postavila ispred sebe, poput štita. Ugo se iskobeljao iz njenih ruku dok je sveštenik rukom pravio znak

krsta pred licem muškarca koji se još držao oholo kako je i priličilo njegovom dostojanstvu, mada je izvrsna odežda na njemu sad bila zaprljana i iscepana. U redu – iza osuđenika, na stratištu i ispred gledalaca – nalazili su se vojnici i neki od novih ministara koji su preuzeli na sebe upravljanje kraljevstvom.

Jedan poklisar je pročitao optužnicu građanima, manjim od makovog zrna i sve prepadnutijim dok su slušali tu litaniju laži. Pogubljenje se odigralo brzo i sigurnom rukom. Okrvavljena glava je pala na nekakav džak dok su se noge Berengera de Abelje nekoliko sekundi trzale pred zblanutim pogledima prisutnih. U taj čas je Ugo spazio gospodara Arnaua. Nalazio se nasuprot mestu gde je on stajao.

– Gospodaru Arnau!

Promrmljao je to sebi u nedra, ali te dve reči su odjeknule u zastrašujućoj tišini kojom je dočekana smrt barselonskog plemića. Momčić se iznenadio, ali kao da niko nije obraćao pažnju na njega.

Sveštenik se bavio drugim vlastelinom dok su s podijuma uklanjani telo i glava Berengera de Abelje. Da bi prišao Arnauu, Ugo je presekao s prednje strane stratišta, prolazeći slobodnim prostorom između rulje i vojnika. Zaustio je da mu nešto kaže, ali uočio je da starac stoji nepomično, pogleda uprtog u nekoga od plemstva u pratnji novih ministara, koji su se nalazili na jednoj strani gubilišta.

– Gospodaru Arnau...

Nije bilo odgovora.

Poklisar je u tom trenutku čitao za šta je optužen vitez Bartolome de Limes.

Ugo se okrenuo u pravcu u kome je gledao starac. Pojmio je čim ju je ugledao: oronula starica otvorenih usta gutala je da udahne vazduh što kao da joj je nedostajao dok se uzalud upinjala da ustane iz nosiljke u kojoj ju je nosilo nekoliko slugu, naprečac zabrinutih što im se gospodarica uzbudila.

Jeza je prostrujala niz Ugova leđa kad je video gnev na tom zgrčenom licu. Izmakao se jedan korak i udario u Arnaua; opazio je da se ovaj skamenio.

Ispad sa ženom u nosiljci odložio je izvršenje smrtne kazne. Poklisar je završio sa čitanjem optužnice, a neko je primakao uvo staričnim sasušenim i pomodrelim usnama i propratio pogledom u kom pravcu pokazuje sasušen, tanak prst uprt u Arnaua. Taj neko je prišao stratištu i dozvao ministra koji je rukovodio pogubljenjem, plemića u zrelim godinama, visokog i snažnog, crne, guste brade, u raskošnoj crveno-zlatnoj svili.

– Šta se ovo događa, gospodaru Arnau? – stigao je da upita Ugo ne okrećući se ka njemu, pogleda uprtog u ministra koji je čučnuo na ivici gubilišta.

Arnau i dalje nije odgovarao.

Ministar se uspravio. I on se upiljio u Arnaua, kao i mnogi okupljeni. Zatim je naredio da se smaknuće nastavi, i vitez De Limes je pao ničice pred panj isto onako ponosno kao njegov prethodnik. Svetina, i Ugo u njoj, opet je svratila pažnju na dželata i na sekiru koja se podigla iznad osuđenikovog vrata. Jedino je Arnau zapazio da je taj plemić neupadljivo pozvao jednog oficira i da mu nešto govori.

– Margarida Puig – prošaputa starac.

Video je kako mu prilaze, oficir i grupa vojnika; s mačevima isukanim iz korica, razgoropađeni kao da će se sukobiti s nekim nepobedivim junakom. Bez sumnje, mržnja je održavala tu ženu u životu.

Vitezova glava se otkotrlja do džaka dok su vojnici, s mačevima podignutim uvis, odmicali i odgurivali prisutne. Dve žene završtaše. Niko se nije suprotstavio.

– Idi kući i kaži mojoj supruzi – zamoli starac Uga drmusajući ga da bi mu skrenuo pogled s gubilišta – da su se Puigovi vratili, da će me uhapsiti. Da potraži pomoć.

– Molim?

– I da dobro pripazi...! – dodao je vičući. Ugo je zatresao glavom; nije razumeo šta mu govori. – Idi...

Ali Arnau nije stigao da ponovi izgovoreno. Vojnici su se bacili na golorukog starca, a on nije mrdnuo ni malim prstom da izbegne hapšenje; uprkos tome, više puta su ga udarili i na nekoliko časaka ošamutili. Ugo je svojim očima, zabezeknut i u neverici, gledao kako ga batinaju i tresu. Narod se izmakao i napravio im mesta. Niko ni reč da kaže! Niko neće pokušati da odbrani gospodara Arnaua, shvatio je i silovito nasrnuo na najbližeg vojnika.

– Pustite ga! – urliknuo je.

– Nemoj!... – pokušao je da ga spreči Arnau.

Međutim, Ugo je uhvatio na prepad prvog vojnika, kome se omakla noga i pao je na zemlju.

– Zašto ga zlostavljate? – breкнуo se razjareni mladić, i pokušao da podstakne Barselonce okupljene oko njih, koji su se držali na pristojnom odstojanju. – Hoćete li dozvoliti ovo? – povikao je i digao ruku na drugog vojnika.

– Ugo... – pokuša da ga prekine Arnau.

– Momče, nemoj!... – začu se u masi.

Te reči su ostale da trepere u vazduhu. Jedan vojnik ga je strahovito udario pljoštimice mačem po leđima, odbacivši ga pred noge drugoga, koji ga je dočekao šutirajući ga u trbuh.

– On je samo dečak! – pobuni se jedna žena. – Je li ovo muškost vojnika kralja Žuana?

Jedan vojnik je pošao da joj pokaže njenog boga, ali oficir ga je zaustavio i naredio im da se vrate do stratišta, a Arnau se okrenuo i video kad je žena klekla kraj Uga, sklupčanog na tlu, čvrsto se držeći rukama za stomak. Bol se ogledao na njegovom licu, i čuo u prigušenim, potmulim jecajima.

– Arnau Estanjol! – povika plemić u crveno-zlatnom čim je oficir gurnuo starca na gubilište. – Izdajnik kraljevstva!

Dvojica gradskih savetnika, koji su bili prišli da se raspitaju zašto je uhapšen neko tako poznat i omiljen u Barseloni,

ukopali su se u mestu čuvši tu optužbu. Mnogo sveta što je bio počeo da se razilazi opet je usmerilo pažnju na pozornicu događanja.

– Ko to tvrdi? – ipak je na sav glas upitao jedan od članova Saveta stotine, postariji bojadžija, trbušast i drčan.

Savetnici, uvaženi građani i trgovci, ukorili su pogledom svog člana što se obraća takvim tonom. Maločas su odrubljene glave dvojici ministara kralja Pedra bez ikakvog drugog razloga sem osvete; kraljica Sibila je mučena bez suđenja; ostalim ministrima Pedra Svečanog kao i dvoranima njegove udovice sudi se i život im visi o koncu zaviseći od ćudljivosti bolesnog vladara koji veruje da su na njega bačene čini, a umišljeni bojadžija se drznuo da se svađa s novim ministrima pravde.

Na odgovor se nije dugo čekalo.

– To tvrdi kralj Žuan! – izgovorio je velmoža sa stratišta. – A u njegovo ime govorim ja, Denis Puig, grof od Navarklesa, vrhovni zapovednik njegove vojske.

Bojadžija pognu debelu glavu.

– Arnau Estanjol! – ponovi plemić. – Lopov i zelenaš! Jeretik! Begunac od Svete inkvizicije! Izdajnik kralja! Izdajnik Katalonije!

Mržnja s kojom je izgovorena optužba o izdaji podbola je Barselonce, i opet su se odmakli od gubilišta. Da li je moguće?, zapitali su se mnogi. Taj grof ne sme tako da se ponaša.

– Osuđujem te na smrt odrubljenjem glave! Sva tvoja imovina biće zaplenjena.

Žagor ogorčenja razlegao se uokolo. Grof od Navarklesa naredi vojnicima koji su štitili gubilište da isuču mačeve iz korica.

– Kopile! – Ugo se opet našao na ničijoj zemlji, između naroda i vojnika. – Pseto šugavo!

Ugovim povicama se neočekivano priključila nerazumljiva vriska žene koja se probijala kroz gomilu udarajući ljude oko sebe rukama. Neko je bio otrčao da obavesti Mar.

– Uhapsite je! – naredi oficir.

Jedino tada je Arnau pokušao da se sukobi s ljudima koji su ga držali, kad je video da mu žena ciči, vrpolji se i udara nogama da bi se otrgla iz ruku vojnika. Sam Denis Puig mu je s nipodaštavanjem, kao da ima posla sa životinjom, zalepio šamarčinu i oborio ga na zemlju.

Neki plemići su se nasmejali.

– Fukaro! – opet dreknu Ugo, ovoga puta u pravcu starice u nosiljci, koja se osmehivala krezubo i baleći kad je Arnau pao na podijum.

– Ućutkajte tog ludog momka! – zapovedi oficir.

Ugove uvrede, upućene starici za koju je smatrao da je uzročnik Arnauovog hapšenja, omele su oficira da ispuni pretnju.

– Krmačo! Gaduro! Nakazna vrećo kostiju!

– Kako se usuđuješ?

Mlad plemić koji po svemu sudeći još nije bio napunio dvadesetu, plavokos, naočit, u plavom bliodu* od damaske svile s krznenim okovratnikom, u čakširama i cipelama od mekane kože sa srebrnom šnalom, ogrnut plaštom srednje dužine i s mačem oko pojasa, istupio je iz reda vlastele. Nije ni prineo ruku balčaku dok je prilazio Ugu. Na gotovo neprimitan znak, jedan sluga i jedan vojnik su se ustremili na momčića i umlatili ga.

– Na zemlju! – zahtevao je mladi plemić posle batinanja.

Sluga je držao na kolenima isprebijanog Uga, stežući ga za vrat da bi mu glava stajala uspravno. Krv mu se slivala niz lice.

– Izvini se – zatražio je velmoža.

Iza nejasne plavičaste mrlje što je stajala pred njim, očiju gotovo zatvorenih od udaraca i zamućenog pogleda, Ugu se učinilo da je prepoznao Arnaua na gubilištu. Da li ga on to sokoli da pruži otpor? Otpljunuo je. Krv i pljuvačku.

Mladić je prineo ruku maču.

* Dugačka tunika od vune ili svile, veoma kratkih rukava, stegnuta pojasom, nosili su je i muškarci i žene preko oklopa ili prsluka. (Prim. prev.)